

Μουσικών

Β! ΕΒΔΟΜΑΣ

Αύθιση

”Εγκλωπιών

Προσγεχώς

Σήμερα

Β! ΕΒΔΟΜΑΣ

Η αίθουσα έχει τη δική της ιστορία

Οι οθόνες τους φιλοξένησαν φευγαλέα εκατοντάδες χιλιάδες ιστορίες, συγκεντρώνοντας, ως άλλα Πλατωνικά σπήλαια, τα μαγεμένα πλήθη γύρω τους. Κάθε ένας, όμως από τους ιστορικούς κινηματογράφους ανά την Ελλάδα, κρύβει μια δική του ιστορία, που συναγωνίζεται επάξια την ακριβότερη ταινία εποχής - ενώ αρκετοί συνεχίζουν ακόμη να συναρπάζουν και να συγκινούν. Το κείμενο που ακολουθεί φτιάχνει το γενεαλογικό δέντρο κάποιων από τις γνωστότερες αίθουσες, όπου διαδραματίστηκαν σκηνές που...

δεν γίνονται ούτε στο σινεμά

από τον Νίκο Θεοδοσίου*

Αυτό που συνέβη εκείνο το βράδυ στην οδό Βουκουρεστίου, σίγουρα ξεπερνά τα όρια εφευρετικότητας οποιουδήποτε ταλαντούχου σεναριογράφου. Αδυνατεί να το συλλάβει ανθρώπου νους, όπως θα έλεγε ένας μαθητευόμενος λογοτέχνης. Τι κάνουμε τότε; Καταφεύγουμε στη στενή-στεγνή δημοσιογραφική περιγραφή:

Αλλά τι ήταν αυτό;... χιλιάδες ανθρώπων - δεν είχε υπερβολή - είχαν πολιορκήσει την είσοδο του "Παλλάς", είχαν κατακλύσει την οδό Βουκουρεστίου και χωρίς εισιτήριο, χωρίς τάξι, χωρίς καμία υπομονή, εννούσαν να ξεχυθούν στο θέατρο και να το καταλάβουν με το "έτσι θέλω"! Τέσσερις πέντε, δέκα αστυφύλακες που ήταν εκεί για την τάξι παρεσύρθησαν απ' το ποτάμι του κόσμου, ανετράπησαν μαζί με το πλήγμα της πόρτας και δεν μπόρεσαν να συγκρατήσουν κανένα.

Έτσι περί τις δέκα πλέον το βράδυ, αφού παρεβιάσθησαν οι πόρτες, αφού έσπασαν τζάμια, εξηλισθήσαν άνθρωποι, ελιποθύμησαν κυρίες, εξεζουμίσθησαν παιδιά, πατείς με πατώσε, χώθηκε η μισή Αθήνα στην αίθουσα του νέου κινηματοθεάτρου. Το αδιαχώρητον κατεργήθη και όλος ο ανθρώπινος χείμαρος που εστοιβάζετο στην οδό Βουκουρεστίου διοχετεύθη εις τα καθίσματα του "Παλλάς".

Το τι έγινε κατά την διοχέτευσιν είχε απεριήραπτον. Άκουγε κανείς άγριες φωνές, σπαρακτικές επικλήσεις, θλαστήμιες, μαγκουριές, καρπαζιές, ξεσκίσματα φουστανιών, τραθήγματα μαλλιών, θρήνον και υδυρμόν!

Θα περίμενε κάποιος ότι όλα αυτά έγιναν για χάρη ενός μεγάλου αστέρα του Χόλιγουντ ο οποίος, σε κάποια από τις επίγειες διαδρομές του, έφθασε και στην πολύπαθη Αθήνα, ή έστω για κάποιον αντίστοιχο αστέρα της μουσικής σκηνής, από αυτούς που έχουν τη χάρη να συνεγείρουν, μέχρι παροξυσμού, τα πλήθη. Όχι. Στην οδό Βουκουρεστίου συνέβαινε κάτι πολύ πιο απλό: τα εγκαίνια του κινηματογράφου «Παλλάς»! Κι ήταν ημέρα γιορτινή, 28η Οκτωβρίου του 1932. Και μπορεί αυτό το συμβάν να φαντάζει ακραίο στις ημέρες μας, ήταν όμως απολύτως εναρμονισμένο με το κλίμα της εποχής. Ήδη από το 1924, το περιοδικό *Κινηματογράφος* είχε προειδοποιήσει ότι από την πρωτεύουσα λείπουν οι κινηματογράφοι που μπορούν να ικανοποιήσουν την κινηματογραφοφιλία των κατοίκων της. Υπάρχει ανάγκη οικοδόμησιν «κινηματογράφων δυνα-

μένων να περιλάβωσι τέσσαρας με πέντε χιλιάδας θεατάς» τόνιζε με έμφαση ο συντάκτης του.

Και μπορεί κι αυτό να φαίνεται ως δημοσιογραφική υπερβολή, να μην κτίσθηκαν ποτέ τόσο μεγάλοι κινηματογράφοι, αλλά το υπερβολικό πάθος των κατοίκων αυτής της χώρας, ακόμη και στα πιο απομακρυσμένα σημεία της επικράτειας, για τον κινηματογράφο είναι γεγονός. Στο μεταξύ δύο χρόνια πριν, το 1922, είχε συμβεί η μεγάλη τραγωδία στην άλλη πλευρά του Αιγαίου, η Μικρασιατική καταστροφή, και εκατοντάδες χιλιάδες πρόσφυγες διόγκωσαν απρόσμενα τον πληθυσμό της Ελλάδας, η οποία εισήλθε σε μια νέα πορεία ανάπτυξης. Στοιχείο της ανάπτυξης αυτής αποτέλεσε και ο κινηματογράφος.

Κι υπήρξε πράγματι μια εποχή κατά την οποία το ξεκίνημα της λειτουργίας ενός κινηματογράφου ήταν όχι απλά το πιο σημαντικό γεγονός μιας πόλης, αλλά κυρίως «δείγμα εκπολιτισμού», δείγμα προόδου, όπως έγραφαν οι εφημερίδες. Ήταν κάτι που ονειρευόταν κάθε χωριό, κάθε προσφυγικός συνοικισμός, διότι μέσα από αυτό ερχόταν το άνοιγμα στον κόσμο όλων, η υπέρβαση του καθημερινού, η φυγή στο όνειρο. Αυτό το κλίμα φιλοδοξεί να ζωντανέψει με σκόρπιες πινελιές το μικρό χρονικό της κινηματογραφικής εποποιίας που ακολουθεί.

Στιγμές στο πέρασμα του χρόνου

Το εντυπωσιακό ξεκίνημα του κινηματογράφου στην Ελλάδα πραγματοποιείται τον κρύο Νοέμβριο του 1896, τη χρονιά των πρώτων σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων, σε ένα ταπεινό κατάστημα της οδού Κολλοκοτρώνη στην Αθήνα όπου τα πλήθη συρρέουν για να γνωρίσουν τον «κινηματοφωτόγραφο» του κ. Έντισον». Και εντυπωσιάσθηκαν από τη νέα τέχνη και μαγεύθηκαν -και ουδέποτε συνέβη λιθοβολισμός της «δαιμονικής» οθόνης- και έτσι, ανεπαισθήτως, έβαλαν τα θεμέλια μιας εκπληκτικής 70άχρονης πορείας. Μετά ήλθε η τριπλή οραση. Ανάλογο πάθος παρατηρείται και στις πρώτες καταγεγραμμένες μέχρι στιγμής προβολές στη Θεσσαλονίκη και τη Σάμο, το 1897, από Ξένους, Γάλλους κυρίως, πηλανόδιους κινηματογραφιστές. Μέχρι που εμφανίσθηκαν, το 1899 (παρεμβλή-»

Παηλός, στο Παγκράτι. Ένας από τους «ημικεντρικούς», όπως χαρακτηρίζονταν από τους διανομείς οι εκτός κέντρου κινηματογράφοι, ο οποίος συνεχίζει να λειτουργεί. Ανήκει σε εκείνες τις προσπάθειες των γειτονιών της Αθήνας να αποκτήσουν κινηματογράφους εφάμιλλους του κέντρου. Γι' αυτό όταν κτίστηκε, ο «ανταποκριτής» του περιοδικού Παηλάν στη γειτονιά του Παγκρατίου, έγραφε με υπερηφάνεια: Είς την συνοικίαν μας από πολλού καιρού λειτουργεί ο γνωστός κινηματογράφος «Παηλός» υπό την διεύθυνση του κ. Φ. Κρέμερ. Είναι δε είς από τους μεγαλύτερους κινηματογράφους των Αθηνών, κείται επί της Πλωφόρου Υμητού (Τέρμα Παγκρατίου). Ο κινηματογράφος «Παηλός» ιδρύθηκε από τον επιχειρηματία Ευ. Αθανασιάδη. Στην αρχή της λειτουργίας του πέρασε μια μεγάλη κρίση. Υπήρχαν ημέρες που έπαιζε με έναν και δύο θεατές. Κι αυτό παρά το γεγονός ότι γειτνίαζε με τους πολυπληθείς προσφυγικούς συνοικισμούς όπως του Βύρωνα και της Καισαριανής. Σύντομα η κατάσταση αντιστάφηκε.

τογράφου «Διονύσια», στις 26 Νοεμβρίου 1926: «ΑΙ ΠΡΟΟΔΟΙ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ. Σήμερον τελούνται τα εγκαίνια του νέου Κινηματογράφου "Τα Διονύσια". Τα "Διονύσια" κρίνονται ως το τελευταίο οικοδόμημα του είδους εν Ανατολή και από απόψεως αρχιτεκτονικής και από απόψεως διακοσμήσεως. Περιλαμβάνει μετά των θεωρείων 1000 καθίσματα.»

Δυστυχώς, ο κινηματογράφος γκρεμίστηκε κατά την περίοδο της χούντας. Αλλά και οι εξ Ανατολής πρόσφυγες του συνοικισμού της Νέας Ιωνίας, στην Αθήνα, δεν θέλουν να μείνουν έξω από αυτόν

Είνε η πρώτη αν μη και αποκλειστική θεαματική απόλαυση του ελληνικού κοινού. Το εισιτήριο ήταν 2 δραχμές, κι ο κόσμος άρχισε να τρέχει άφθονος...

τον ιδιότυπο κινηματογραφικό συναγωνισμό και δικαιούνται να ονειρευτούνται. Γι' αυτό και ο συντάκτης της προσφυγικής εφημερίδας *Η Κυριακάτικη* δεν μετράει τα λόγια του, αναγγέλλοντας τα εγκαίνια του πρώτου κινηματογράφου στον συνοικισμό, το Πάσχα του 1926: «Την ίδρυση του κινηματογράφου χαιρετίζω με χαράν διότι είναι μία πραγματική πρόοδος, διότι ούτος αποτελεί ένα αθηναϊκό κέντρο αναψυχής ανάλογο με τους οικονομικούς πόρους των κατοίκων, ένα κέντρον εξοχικών, μπορεί να πει κανείς που θα προσελκύση πολλόν κόσμον και από τας Αθήνας.»

Ο Βόλος, η πιο ανεπτυγμένη πόλη της Θεσσαλίας, δεν μπορούσε να υστερήσει ούτε της Αθήνας ούτε της Θεσσαλονίκης. Έτσι, το

1924-25 οικοδομεί το δικό της κινηματογραφικό στολίδι που ακούει στο όνομα «Αχιλλείον». Αίθουσα με σύγχρονο τεχνολογικό εξοπλισμό, καλαίσθητο εσωτερικό διάκοσμο και στέγη που ανοιγοκλείνει! Τα σχέδια του κινηματογράφου εκπόνησε ο Βολιώτης αρχιτέκτονας Κωνσταντίνος Αργύρης ή Χατζηαργύρης. [Το ευτύχημα είναι ότι χάρις σε μια λαϊκή κιντοποίηση, το 1990, το «Αχιλλείον» σώθηκε από τις μπουλντόζες και εξακολουθεί να λειτουργεί με ευθύνη του Δήμου Βόλου. Επίσης σώθηκε και λειτουργεί με επιτυχία ένας από τους πιο παλαιούς θερινούς κινηματογράφους της πόλης, η «Εξωραϊστική» (από το 1930), που στήθηκε στην αυλή της Εξωραϊστικής Λέσχης]. *Αντιπίθεση από την Αθήνα. Τον Μάη του 1930 ανοίγει το θερινό κινηματοθέατρο «Εσπερος», στην οδό Πατισίων. Ο συντάκτης του Κινηματογραφικού Αστέρου είναι σίγουρος ότι «όμοιον δεν θα υπάρξη εις όλην την Εγγύς Ανατολήν».*

Νομίζετε, όμως, ότι η Θεσσαλονίκη δεν θα απαντήσει στην πρόκληση; Θα κατασκευάσει κάτι καλύτερο από αυτό που υπάρχει στην Αθήνα. Η απάντηση έρχεται έξι μήνες αργότερα με το «Ηλιούσια», «ένα αθηναϊκό κομψοτέχνημα και στόλισμα δια την πόλιν», που δεν συγκρίνεται με τους κινηματογράφους της Ανατολής, αλλά της Ευρώπης! *Αι εξωτερικά εμφανίσεις του νοεδμήτου κτιρίου είναι ανώτερα πολλών μεγάλων κινηματογράφων της Ευρώπης, ο εσωτερικός διάκοσμος πλουσιώτατος τελείως μοντέρνος. Η ηλεκτρική εγκατάσταση του τόσον της προσόψεως όσον και η εσωτερική, χάρμα οφθαλμών, πρωτοφανής δια την Ελλάδα. Εν ολίγοις από απόψεως εμφανίσεως, εσωτερικής διαρρυθμίσεως, πλούτου και ανέσεως, είναι*

Ιντεά, στην οδό Πανεπιστημίου. Ο κινηματογράφος ο οποίος μοιάζει με τον φοίνικα που ξαναγεννιέται από τις στάχτες. Στις 4 Ιουνίου του 1933 εκδηλώθηκε η πρώτη πυρκαγιά στην ιστορία του πολύπαθου κινηματογράφου. Η φωτιά ξέσπασε στις 9.30 το πρωί. Κάηκε ολοσχερώς το ξύλινο εσωτερικό του και κατέρρευσε η στέγη του. Δεν κινδύνευσαν θεατές διότι δεν ήταν ώρα προβολής. Κινδύνευσαν, όμως, δύο οικογένειες που έμεναν μέσα στον κινηματογράφο! *Δύο πολυμελείς οικογένειαι, αναφέρει το σχετικό ρεπορτάζ, αίτινες διέμενον εντός του θεάτρου, αποκλεισθήσαι προς στιγμήν υπό του πυρός εκινδύνευσαν να καούν. Αι οικογένειαι αυταί είναι των κ.κ. Μούτσου, μηχανικού του κινηματογράφου και Λεονταρίτη, επιστάτου αυτού. Οι πυροσβέσται κατόπιν υπερανθρώπων προσπαθειών κατώρθωσαν να διασώσουν αυτάς. Υπέστησαν μόνον εγκαύματα η κ. Λεονταρίτη και η θυγάτηρ αυτής Αγλαΐα. Το περιστατικό αυτό αποκάλυψε μια τραγική πραγματικότητα: υπήρχαν μηχανικοί κινηματογράφου οι οποίοι, λόγω οικονομικής ανέχειας, έμεναν μέσα στους κινηματογράφους!*

εκ των ολίγων Κινηματογράφων της Ελλάδος, είμεθα βέβαιοι ότι και αι Αθήναι στερούνται ομοίου τοιούτου.

Κινηματογράφος - κομψοτέχνημα, ο οποίος δυστυχώς δεν διέφυγε της προσοχής του «εκουσυγχρονιστικού» εμπορίου και μετετράπη στις ημέρες μας σε εμπορικό κατάστημα για κομψές κυρίες. Δεν θα ξεχάσουμε, όμως, τη μεγάλη καινοτομία που έφερε στην ελληνική πραγματικότητα: για την επιλογή του ονόματός του διενεργήθηκε δημοψήφισμα! (Χρόνια αργότερα, το 1960, θα γίνει το ίδιο και για τον κινηματογράφο «Αθηναίον» στην Κηφισίας.) Μια και βρισκόμαστε στη Θεσσαλονίκη, θα ήταν άδικο να μην μνημονεύσουμε μια παγκόσμια πρωτοτυπία της πόλης: τον πλωτό κινηματογράφο! Σύμφωνα με τον μύθο (δηλαδή τον Κ. Τομανά), ο κινηματογράφος λειτουργούσε επάνω σε ένα ιστιοφόρο, αραγμένο απέναντι από το σημερινό καφενείο «Αιγαίον» και ονομαζόταν «GERUSALEME» διότι ο ιδιοκτήτης του ήταν Εβραίος. Σύμφωνα με την απομυθοποιησα πραγματικότητα (διάβαζε *Κινηματογραφικό Αστέρη*), ο κινηματογράφος είχε στηθεί σε μια παλιομαούνα και ονομαζόταν «Κουρσάλ» διότι ο ιδιοκτήτης του ήταν Ισπανοεβραίος. Αυτά τα, έτσι κι αλλιώς, ωραία συνέβησαν το 1925, χρονιά κατά την οποία στην ίδια πόλη πολλοί δαιμόνιοι επιχειρηματίες, Εβραίοι και μη, μετατρέπον σε κινηματογράφους ό,τι βρουν μπροστά τους. Έτσι το Γενί Χαμάρ μετατρέπεται στον κινηματογράφο «Αίγιλη», το τζαμί Χαμζά Μπέη στο «Αλκαζάρ» και μια μεγάλη αποθήκη στο «Μοντέρν»!

Κι ενώ Αθήνα και Θεσσαλονίκη είναι απασχολημένες με την αιώνια διαμάχη τους, μπαίνουν «σφήνα» οι Σέρρες! Το 1931 κτίζεται ο πολυτελής κινηματογράφος «Κρόνιον» (σε χώρο όπου από το

1920 λειτουργούσε κινηματογράφος) με σχέδια του Αυστριακού μηχανικού Ράιζερ. Φυσικά δεν θα μπορούσαν να λείπουν οι συγκρίσεις κι οι επιθετικοί προσδιορισμοί για το αδιαμφισβήτητο στολίδι της πόλης. Έτσι, λοιπόν, οι τοπικές εφημερίδες δεν διστάζουν να το χαρακτηρίσουν ως το ωραιότερο κινηματοθέατρο της Μακεδονίας και εφάμιλλο των καλύτερων αθηναϊκών!

Για τα επεισοδιακά εγκαίνια του «Παηλός» της Αθήνας το 1932, ο οποίος αναμφισβήτητα είναι ο μεγαλύτερος κινηματογράφος που κατασκευάσθηκε ποτέ στην Ελλάδα, κάναμε λόγο στην αρχή. Η πρόσφατη ανακαίνισή του σεβάσθηκε το παρελθόν και την ιστορία, και δεν φαίνεται ότι θα επαναλειτουργήσει ως κινηματογράφος. Ο Πειραιάς, παρακολουθώντας την Αθήνα, δεν θα μπορούσε να μείνει πίσω. Έτσι, τρία χρόνια αργότερα από το κτίσιμο του κινηματογράφου του Μετοχικού Ταμείου Στρατού, αποκτά το δικό του «Παηλός», πού αλλού, στο Πασαλιμάνι. Πρόκειται για έναν χειμερινό και έναν θερινό κινηματογράφο «πολυτελέστατον από πάσης απόψεως». Ο χειμερινός έχει 1.274 θέσεις και ο θερινός 2.500!

Έρχεται ένας βασιλιάς

Αλλά η Αθήνα επανέρχεται δυναμικά οικοδομώντας ένα κινηματογραφικό μεγαθήριο, σε αμερικανικά πρότυπα, τον πρώτο πολυκινηματογράφο της χώρας, που υποχρεωτικά έπρεπε να ονομασθεί «Βασιλιάς» ή επί το λιτανικότερον «REX», διότι ήταν ο βασιλιάς των κινηματογράφων. Έτσι κι έγινε. Το 1936, χρονιά της εργατικής εξέγερσης στη Θεσσαλονίκη και εγκαθίδρυσης της δικτατορίας της 4ης Αυγούστου, ολοκληρώνεται η κατασκευή του μεγαλοπρε-

